

LA CAIGUDA
LA PORC
LA BONDAT D'EN LINO

Felip Palma

Prefaci de Lluïsa Julià

Editorial Trípede

Biblioteca del Modernisme, 5

LOGOS

Títol: *La caiguda*

Primera edició: setembre de 2021

© Prefaci de Lluïsa Julià

© D'aquesta edició: Edicions Trípod, SL

Carrer Aribau, 114, entl. 4a. Barcelona, 08036

www.tripode.cat

Instagram: www.instagram.com/editorialtripode/

Facebook: www.facebook.com/TripodeEditorial/

Twitter: www.twitter.com/Ed_Tripode

Imatge de la coberta: *La Sargantain* de Ramon Casas, 1907. Oli sobre tela, 91x63cm. Col·lecció Cercle del Liceu, Barcelona

Disseny i maquetació: Elma Presas

Correcció: Helena Batlle

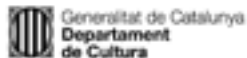
Impress a la Impremta Pagès, d'Anglès (la Selva)

ISBN: 978-84-123920-6-7

Dipòsit legal: B 15471-2021

L'editor autoritza la reproducció d'aquest llibre, totalment o parcial, per qualsevol mitjà, actual o futur, sempre que sigui per a ús personal i no amb finalitats comercials.

Amb el suport de:

ÍNDEX GENERAL

Nota a l'edició	9
Prefaci	13
Bibliografia citada	27
LA CAIGUDA	31
LA PORC	85
LA BONDAT D'EN LINO	97

LA CAIGUDA

I

L'hivern! Hi eren de ple en un dels més dolents, d'aquells ventosos que tan aviat fan roncar el mar amb udols d'un esparverador perill com, quiets i traïdors, dallen amb la seva freda alè les existències.

Era el 31 de desembre, dia de records i d'enyorances. Tot el dia abans havia nevat, i el mantell blanc immaculat que, com poètica i delicada mortalla, embolcallava la terra, s'havia convertit aquell jorn en el poble i carreteres transitades, en un xipòtill, en una barreja fangosa d'aigua negra i porqueria.

Eren les cinc de la tarda. La campaneta de l'ermita de Santa Anna, encimbellada en un turó a un quart llarg del poble, senyalava a rosari; un rosari que ningú, ni els de les cases veïnes, anava a passar, sense saber el motiu, perquè ni els mancava el temps ni n'eren llunyans: sentien el toc avisador indiferents, sense pensar-hi, com tampoc se donaven compte del sol que surt ni de la nit que s'atansa.

La campana dringava, dringava pausadament, com sempre, i aquell dia la seva vibració, duta pel vent, resultava clara, seca i freda, interrompent

el majestuós silenci i el repòs de la naturalesa arraulida i com morta dintre les entranyes de la mare terra.

La porta de la capella era oberta de bat a bat, malgrat el fred que hi passava i els xiulets del vent, que s'hi ficava furgant tots els racons, traient les coses de lloc i botzinant seguidament dintre aquelles foscos.

«Quan la veu de Déu crida al poble a casa seva, se li ha de franquejar l'entrada.» Aquesta era la màxima i lo que solia repetir tot sovint el jaio de l'ermita, malgrat el saber-se de cor ja feia una bona colla d'anys que el poble d'aquell Déu de Santa Anna no hi sentia mai d'aquella orella.

Els bons ermitans duïen distribuïda de bon grat la feina dintre la rònega capella. Mentres ell s'afanyava a cridar aquells feligresos que no venien, la dona, ranquejant, i amb la mantellina posada com si hi hagués sagrament, encenia dos ciris, col·locant-los als peus de la benaventurada àvia de Crist, que era la imatge que ocupava el lloc preferent de l'altar major.

Un toc més llarg i recargolat que els altres, seguit d'un altre sec i fort, va donar la senyal de que, amb auditori o no, s'anava a començar el rosari.

—Per la senyal de la Santa Creu... —digueren a duo la parella, senyant-se amb la mà estesa, mentres el to pujat de veu amb què començaren va anar baixant, baixant gradualment, fins a arribar a confondre's amb els xiulets i gemecs del llevat, que bufava de valent per allà fora.

—*Ave Maria gratia plena dominus tecum* —seguí dient la veu esquerdada i tremolosa de l'avi, agenollat davant de l'altar, amb el cap acotat i copejant-se d'esma el pit fortament, que ressonava com si piqués sobre una capsa buida.

—*Benedicta tu in mulieribus...* —va respondre, no la veu acontraltada i nasal de la dona, sinó dos espinguetes tendres i forts, acompanyats d'un

repicament d'esquella, mentres els dos jaios rebien damunt de l'esquena un seguit de cops amb una bufeta inflada, movent tal fressa i remor que semblava que feia somoure l'ermita.

La parella quedà tan sobtada i esporuguida, que ni esma ni virior va tenir per a moure's de la posició en què estava. Arronsats i ben quiets, s'havien cercat instintivament la mà, estrenyent-se-la ben fort, com per a encomanar-se coratge l'un a l'altre. Lo que menys se pensaven era que tindrien d'heure-se-les amb una colla de malfactors, o tal vegada amb alguna ànima en pena que l'últim dia de l'any volia jugar-los una mala passada.

Dues fresques rialles varen deixondir-los, traient-los en un moment la por del cos.

El jaio, enfutimat de debò per una irreverència que mai havia tingut lloc en quaranta anys que cuidava de l'ermita, agafà l'apagallums, no trobant a mà altra cosa per a empaïtar-los. La vella, que havia conegut en ells el mofeta d'en Manel del Teixidor i el cavallot de la noia de can Pi, va aixecar-se d'una revolada per a atrapar-los, perquè els la duia votada de temps.

Cega de ràbia com anava per a omplir-los de revessos, va entrebancar-se amb la llarga canya que el seu home feia brandar d'un costat a l'altre arran de terra, caient tal com Déu l'havia feta, allargassada, i movent instintivament les mans endavant per a agarrar-se a alguna cosa.

El terratrèmol que van moure dintre d'aquell àmbit reduït aquelles quatre persones va esser terrible.

La vella clamava i cridava com una esperitada cuidant-se escanyar per a que l'ajudessin a alçar-se; l'ermità, astorat i esmaperdut, botava d'una banda a l'altra, sense deixar la canya, que tot ho ensopegava menos les esquenes dels bergants, deslliurant-se amb poca traça dels cops de bufa

que li decanava el bordegàs, mentre la noia animava el concert repicant furiosament l'esquilla entremig de crits i rialles.

A la fi, ja cansats d'ells mateixos, varen sortir a fora, i encara que, amants i lleugers per por de la revenja, desapareixien turó avall, van sentir els gemecs de l'ermitana i els grinyols de la porta a l'esser tancada amb una revolada.

Ubriacs com anaven d'entremaliadures, encara amb aquesta no en varen quedar tips, i novament el silenci i repòs que ja s'havia fet altre cop dintre i fora de la capella va esser interromput per un altre esvalot de crits i cops a la porta.

Mentrestant el cel s'havia atapeït, prenent un to grisenc, clar, de neu, que permetia obirar ben bé, encara que confosament, la carretera, el pla i les serralades.

Una paret bruta, com enredada entre la boira humida, despulla d'una casa enrunada, va barrar-los el pas a l'entrada del poble.

La frisança de malifetes que duïen dintre seu va fer-los néixer el pelló desig de pujar-hi, a fi de seguir, encamallats allí dalt, llur concert d'esquellots i rialles.

Alguns borrallons, desprenent-se dels núvols, varen començar a voleiar bellugadissos per l'espai abans d'aturar-se.

La fredor gebrada del seu alè, al tocar-los, apaivagà un bon xic la fogositat enjogassada que sentien.

—Tu, Letes: guaita com neva! Fugim? —va dir el xicotet, entortolligant-se pel puny el cordill de la bufa, i preparant amb tota precaució la davallada de la paret.

La noia, més petita, però més cavallot que ell, resolta i lleugera, sense pensar-s'hi gens ni mica, feu un bot, caient dreta.

En Manel, poruc i menys decidit, amb les celles arquejades i els ulls ben badats, hi posava tot el seu seny. Maldava i maldava amb tot compte sense deixar anar les mans fins que se sentia ben ferm dels peus.

La baixada era perillosa. Un crit de la noia, amenaçant-lo que el deixava, li feu girar el cap sobtadament, llençant-lo aquell moviment i rebotent-lo damunt d'un pilot de pedres grosses i cantelludes.

El cop li arrancà un crit agut i un dolorós gemec, deixant-lo gairebé sense sentits.

Ajudat per la Letes, que, sense parar-hi esment, li donava pressa per a anar-se'n, va aixecar-se plorant i patint molt al voler redreçar l'esquena. Com va poder, i ben agafat amb ella, varen començar a poc a poc a emprendre la marxa. El noieta s'havia fet mal de debò.

La nevada esdevenia a cada punt més espessa, i el cel havia tornat a enfosquir-se.

Bruts, molls, enfangats fins als cabells, ell, plorós, coixejant i amb la bufa rebentada penjant-li del puny com un pellingot rebregat, i la noia fent dringar l'esquella cada vegada que amb el caminar li topava a les cames, varen arribar, a la fi, davant de llurs cases.

Un de vessall de claror no acostumada que sortia de la revenderia de can Pi va deixar-los quiets i corpresos, sense virior per a entrar-hi.

D'esquitllentes van guaitar-se l'un a l'altre, com preguntant-se lo que podia esser allò, i, a poc a poc, tot fregant-se per la paret i ben arrambats, varen arribar fins a la llinda de la porta, quedant-se a redós de la neu sota el ràfec de la teulada.

Dret al mig de la botiga, entre sacs de mongetes, bacallà remullat i barrils d'arengades, hi havia el senyor rector de la parròquia, revestit, i aguantant entre ses mans blanquinoses i magres el pixis del sagrari,

mentres en Pi i els veïns de l'entorn, pietosament agenollats, amb els ulls baixos i una candela encesa a la mà, escoltaven amb unció, i sense entendre-les, les sacramentals paraules del *Te Deum*, que el capellà entonava.

Els nois restaren glaçats al trobar-se amb aquella solemnia escena, que estaven ben lluny de pensar-se.

La Letes obria desmesuradament els seus ullassos purs i blaus, com una clariana de cel entremig de núvols, guaitant estranyada tan aviat al seu pare, que veia plorant, com a les candeles, com a l'escolanet que responia a les oracions del capellà amb espinguet de tiple palpissot.

Un cop acabada del tot la trista cerimònia que procura la salvació de l'ànima, acompanyant-la en el misteriós viatge del qual no se'n torna, va eixir el combregar de can Pi, seguit d'unes quantes ànimes piadoses i valentes per a afrontar el tràngol que feia, deixant dintre la casa una onada de foscor i tota la tristesa desgarradora de la darrera esperança mancada.

La mare de la Letes, la pobra Mariona, el ser millor d'aquella casa, l'ànima de la família, jove encara per tenir molts anys davant seu, se'ls en anava malgrat els remeis i les provatures de tants i tants metges i cirurgi-ans, que els havien xuclat gairebé tota llur pobresa.

Després de deu anys de casada, i quan ja els extremosos desitjos d'ella i el seu home per a tenir fills semblaven apaivagats, o almenys força atuïts, va venir aquella noieta rossa i blanca com sa mare, omplint de llum i de goig aquella casa, però enduent-se per a sempre més aquell esclat d'envejable salut, aquella ànsia, aquell delit que sempre havia tingut la Mariona.

La botiga de revendre, que la seva activitat i galanteria havia tant arrelat i fet créixer, comptava gairebé amb tot el poble per parroquià, abans de la seva malaltia.

El repòs tal vegada l'hauria millorada, però ni el seu gènit era per a estar-se quieta, ni el tragí que tenien tampoc l'hi hauria permès.

—Aquest ventre! Què hi deu tenir, bon Jesús, dintre aquest ventre?
—solia preguntar-se, tot capficat i anguniós, en Jordi, guaitant-la i veient-li tan deformat, tan gros i, lo que era pitjor, malmès per a sempre per la ignorància de la llevadora.

Malgrat tot lo que patia i els anys que en portava, encara estava força guapa, la Mariona. Aquells ulls blaus, enfonsats dintre les conques, i aquell cercol negrós que els voltava, els feien ressaltar més dolços, més serens, damunt de la seva esblaimada i tendra fesomia.

Però la pobreta s'ho coneixia que estava mala, i patia, patia molt, encara més pels altres que per ella mateixa.

Pensava en aquell seu home tan bo, però feble de caràcter per a portar el rem de la casa i del negoci; en aquella filleta de nou anys, que no estava encara per a capir lo molt que perdia, i a la que no deixava ningú a prop seu prou enèrgic per a què, un cop ja dona, li dominés amb tacte i estimació el natural consentit i el temperament voluntariós i apassionat que tenia; i també l'anguniava força aquella pobra velleta de la seva sogra, que l'havia cuidada i estimada sempre, i a la qual deixava una càrrega massa feixuga per a les seves febles i treballades espatlles.

Però el destí no es torç. La malaltia havia anat fent el seu curs devastador, amenaçant acabar aquella mateixa nit les forces migrades i la vida de la infelixa.

Ella mateixa, ja pressentint-ho, havia demanat els Sants Sagraments.

A la pobra àvia no sabia lo que li passava. Desconsolada, demanava a Déu aquella vida que tanta manca els faria, i movia instintivament les mans a l'aire, com si volgués apartar aquella intrusa que sentia com

s'acostava a poc a poc, impalpable, invisible i sense remor, per a urpar-los la millor joia de la casa.

Després d'una bella estona de tètric i anguniós silenci, la Mariona va aixecar els parpres, i, veient-se sola amb els seus, va allargar la mà, aquella mà molsuda i fina per la inflorescència i la manca de treball, cercant la del seu home amb agilitat i dient-li amb veu afadigada i baixa, al mateix temps que li estrenyia:

—Pensa abans en la noia, Jordi, si mai te vols tornar a casar. Me promets que ho faràs?

En Jordi no va respondre: no feia més que sí, que sí, amb el cap.

Les llàgrimes li cremaven els ulls i les galtes com ferros roents, mentre una gelor estranya li corria per les venes i no li deixava dir cap paraula.

Les criaturetes, espaordides, no sentint cap remor ni veient trastejar ningú per la botiga, varen atansar-se fins a la cambra, quedant-se arraulits en un recó i estontolats l'un amb l'altre, amb els ulls tafaners ben badats i la bufada i l'esquella encara a la mà.

La malalta, mig asseguda al llit i voltada de coixins, havia tornat a acotar el cap, a ensopir-se i a cloure els parpres.

Feia una bona estona que això durava, quan la Mariona es remogué de nou. Va obrir els ulls, aquells ulls ja entelats i fixos per les ombres properes de la mort, demanant la noia amb veu enforollada.

L'àvia, amatenta, va agafar-la tot seguit, pujant-la damunt del llit de sa mare.

Una lluita interna, terrible, de tendresa i desesperació, va retratar-se en la cara de la Mariona sentint-la a prop seu. Desfocada, volia agafar-la, sense que les mans obeïssin la voluntat; i, espaordida, com si amb la

doble vista dels moribunds veïés tot un pervindre tenebrós per a sa filla, va dir-li amb veu interrompuda a cada punt per un fort sanglot.

— Tot lo que et passi quan siguis gran tens de contar-ho a l'àvia, sents? Feu-li dir, sogra, i aconselleu-la i feu-la creure sempre, sempre...

El suprem esforç que li costà dir aquests mots va esser el darrer. L'acabament de forces va deturar-li sobtadament el panteix, la ranera va fer-se més fonda, més cavernosa, anant-li parant a poc a poc.

Una suor freda, glaçada, va humitejar-li el front, sense que ningú pensés en eixugar-li.

Va intentar encara una altra vegada obrir aquells ulls en blanc que ja no hi veien, deixant caure dues llàgrimes, i les mans rebregaren febrosament el llençol. Un sospir suau com el d'un infant quan s'adorm va obrir sa boca, i, amb un petit moviment de parpelles i estirament de membres, va quedar-se quieta per a sempre més.

En Jordi no es va moure, no va fer cap extremitud: la sotragada que acabava de rebre l'havia aclapat. L'àvia, fent un gran xiscle, va tirar-se damunt d'ella, omplint-la de petons i de llàgrimes.

La noia, sentint el crit, mirà de fit a fit sa mare, i veient aquell nas afilat, aquells badius negrosos i aquella immobilitat paorosa, feu un bot del llit, llençant l'esquella, que deixà sentir un ressò cadenciós i planyívol topant contra terra. Esporuguida i tremolosa, va córrer altra vegada a arrupir-se al costat del noiet, únic foraster i sol testimoni de la natural i dolorosa escena que acabava de tenir lloc. Un silenci aplomat, corprenedor, una quietud més solemne que altres vegades, va invadir poc després tota la cambra.

En aquell bell punt el rellotge del cloquer de la parròquia tocava les deu.

En Jordi, acotat damunt del llit, plorava amb plor ofegat, sacsejant-li les espatlles.

L'àvia, atùida, com ficada dintre un somni penós, que ella mateixa s'esforçava en dir que no era veritat, guaitava estúpidaament les taques de fang que la nena havia deixat damunt d'aquell llit, flairós de llorer i net de bugada, que havia guarnit per a rebre Nostre Amo.

Les criatures, mortes de por i de fred, sense deixar-se, varen sortir de la cambra, anant-se'n instintivament cap a la llar, cercant l'escalfor.

Abandonada aquesta, feia ja bona estona que s'havia apagat: ni tan sols caliu hi havia.

La xemeneia no fumava donant la idea d'una família feliça com quan trastejava la Marionna per la casa donant cap a tot.

La nevada, mentrestant, havia anat espessint-se. Pels reconns ja feia graó.

Tot era fred dintre i fora d'aquella casa. Fred i gebrat, com el cadavre estès damunt del llit, com l'alnada que retornava el vell Montseny, blanc fins al cim.

Quin hivern tan trist, tan paorós, tan desesperant! Quin hivern!